

สำนวนไทย : การรับรู้และความเข้าใจของสังคมไทยในปัจจุบัน

THAI IDIOMS : AWARENESS AND UNDERSTANDING

IN CURRENT THAI SOCIETY

ฐาปกรณ์ อ่วมสทธิย์

Thapakorn Uamsathit

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

E-mail : Thapakonuamsathit@gmail.com

บทคัดย่อ

สำนวนไทยเป็นความรู้และแนวคิดอันทรงคุณค่าของคนรุ่นก่อนที่ถ่ายทอดมาถึงปัจจุบัน แต่หลายสำนวนคนส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่รู้จัก และไม่เข้าใจความหมายของคำที่ปรากฏในสำนวน ไม่เข้าใจความหมายและที่มาของสำนวน ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาความเข้าใจในสำนวนไทยของคนทั่วไป โดยใช้แบบสอบถามเรื่องความเข้าใจในสำนวนไทย ซึ่งมีสำนวนที่ได้คัดเลือกมา 152 สำนวน ใช้สอบถามนักศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 100 คน

ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษามากกว่าร้อยละ 70 ไม่เข้าใจความหมายของคำในสำนวน 40 สำนวน ไม่เข้าใจความหมายของสำนวน 52 สำนวน ไม่เข้าใจถึงที่มาของสำนวน 63 สำนวน และไม่เคยได้ยินหรือพบเห็นนั้นมาก่อน 60 สำนวน โดยสาเหตุหลักพบว่าสำนวนดังกล่าวไม่ได้มีการใช้กันโดยทั่วไป ในปัจจุบัน เพราะคนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจความหมายของคำและสำนวน และที่สำคัญคำและสำนวนดังกล่าวไม่สอดคล้องกับบริบทในสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตามเพื่อไม่ให้สำนวนดังกล่าวลบล้างหายไป เราควรอนุรักษ์และเผยแพร่ให้คนรุ่นหลังได้ทราบและเข้าใจสืบต่อไป

คำสำคัญ : สำนวนไทย, การรับรู้และความเข้าใจ, สังคมไทย

Abstract

Thai idioms are derived basically from valuable knowledge and concepts of the older generations, and they have been being propagated for a long time until now. However, most people do not understand the meaning of the words found in most Thai idioms, and they even do not understand the meaning and the origins of those idioms. I was then interested in doing research on the understanding of Thai idioms among the

public. This research was carried by letting the sampling group of 100 students fill in questionnaires of 152 Thai idioms each.

The findings revealed that more than 70 percent of the participating students do not understand the word meaning exploited in 40 idioms. Moreover, they do not understand the meaning of 52 idioms, and they do not know the origins of 63 idioms. Surprisingly, there are 60 idioms that the participants have never either heard of or ever encountered. This is due to the fact that nowadays those idioms are not regularly used since most people do not understand the meaning of the words and the idioms themselves. More importantly, both idiomatic lexis and idioms themselves do not fit well within the society at present. To preserve the Thai idioms not to disappear for the next Thai generations; therefore, everyone should exploit them in our daily conservations.

Keywords : Thai idioms, Awareness and Understanding, Thai Society

บทนำ

สำนวนเกิดจากประสบการณ์รุ่นก่อน ๆ ซึ่งสังเกตเห็นความจริงจากสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน แล้วหยิบยกเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นมาพูดเปรียบให้เห็นถึงความจริงหรือความเป็นไปที่เกิดขึ้น (บุญสิริ สุวรรณเพ็ชร, 2546 : 8) สำหรับสำนวนไทยนั้นมีมาตั้งแต่โบราณกาลและเป็นมรดกทางภาษาที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2529 : 6) กล่าวไว้ว่า “สำนวนไทยมีอยู่ในภาษาพูดตั้งแต่ก่อนภาษาเขียน ในสมัยสุโขทัยเมื่อเรามีภาษาเขียนจารึกเป็นหลักฐาน ข้อความในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมีสำนวนไทยปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ เช่น เจ็บท้องข้องใจ หมายถึง มีเรื่องเดือดร้อน ไพร่ฟ้าหน้าใส หมายถึง ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข พ่อเชื่อเลื้อยคำ หมายถึง ทรัพย์สินสมบัติ เป็นต้น” จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสำนวนไทยมีมาเนิ่นนานก่อนที่จะมีภาษาเขียน เพราะการที่ศิลาจารึกหลักที่ 1 อันเป็นหลักฐานชิ้นแรกในประวัติศาสตร์ที่บันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยภาษาเขียนและยังปรากฏสำนวนไทยอีกด้วย ฉะนั้นสำนวนไทยย่อมมีอยู่ในภาษาพูดอยู่แล้ว

สำนวนไทยเป็นคำกล่าวหรือถ้อยคำคมคายสั้น ๆ ที่ผูกเข้าเป็นประโยคหรือวลี (กลุ่มคำ) มีความหมายกระชับรัดกุม (วรวรรณ คงมานุสรณ์, 2545 : 7) แต่มีความหมายโดยนัย มีชั้นเชิง ต้องแปลความจึงจะเข้าใจถึงความหมายที่ชัดเจน ซึ่งเป็นศิลปะในการใช้ภาษาอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ฟังได้ขบคิดอันเป็นกลวิธีในการสั่งสอนหรือบอกเล่าสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างแยบยล เพราะการที่ทำให้ผู้ฟังขบคิดได้เองนั้นจะทำให้จดจำได้ดีกว่าการสั่งสอนหรือบอกเล่าด้วยถ้อยคำที่มีความหมายโดยตรง นอกจากนี้สำนวนไทย

ยังสะท้อนให้เห็นองค์ประกอบสำคัญต่าง ๆ ของการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น ค่านิยม ความเชื่อ การทำมาหากิน การศึกษา เป็นต้น ฉะนั้นสำนวนไทยจึงเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่ทรงคุณค่ายิ่ง

สำนวนไทยมีมากมายหลายสำนวน บางสำนวนก็คุ้นหูเป็นที่รู้จักและเข้าใจของคนส่วนใหญ่ แต่บางสำนวนก็ไม่ใช่ที่รู้จักและไม่เป็นที่เข้าใจของคนทั่วไป จึงน่าสนใจที่จะศึกษาพิจารณาว่า สำนวนไทยดังกล่าว นั้น คือสำนวนใดบ้าง มีลักษณะเป็นแบบใด และไม่เข้าใจในประเด็นใด เช่น ไม่เข้าใจความหมายของคำที่อยู่ในสำนวน ไม่เข้าใจความหมายของสำนวน ไม่เข้าใจที่มาของสำนวน หรือไม่เคยพบเห็นได้ยินสำนวนนั้นมาก่อน และควรใช้วิธีการใดที่จะอนุรักษ์และเผยแพร่สำนวนไทยดังกล่าว ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางภาษาอันทรงคุณค่าของไทยให้สืบทอดไม่สูญหายไป ฉะนั้นผู้เขียนจึงศึกษาสำนวนไทยซึ่งไม่เป็นที่รู้จักหรือเข้าใจโดยทั่วไป ทั้งด้านความหมายของคำ ความหมายของสำนวน และที่มาของสำนวน

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาการรับรู้และความเข้าใจในสำนวนไทยของสังคมไทยในปัจจุบัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การรับรู้ หมายถึง การตระหนักรู้ถึงว่าคำ วลี หรือประโยคนั้น ๆ เป็นสำนวนไทย

ความเข้าใจ หมายถึง ความเข้าใจในความหมายของคำ เข้าใจที่มาของสำนวน และเข้าใจถึงความหมายของสำนวน

วิธีการศึกษา

ผู้เขียนได้ศึกษาวิเคราะห์สำนวนที่ทันสมัยในประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. คัดเลือกสำนวนไทยทั้งสิ้น 152 สำนวน โดยคัดเลือกจากเกณฑ์ต่อไปนี้

1.1 ในสำนวนมีคำโบราณ คำทันสมัย คำภาษาถิ่น หรือคำศัพท์เฉพาะกลุ่ม

1.2 สำนวนไม่บ่งบอกถึงวิถี ค่านิยม หรือวัฒนธรรมในปัจจุบัน

1.3 ไม่สามารถคาดเดาหรือตีความจากสำนวนได้

2. จัดทำแบบสอบถามเรื่องความเข้าใจในสำนวนไทย โดยมีประเด็นในแบบสอบถาม 4 ประเด็น ได้แก่ ความหมายของคำในสำนวน ความหมายของสำนวน ที่มาของสำนวน และเคยพบสำนวนนี้หรือไม่

3. ใช้แบบสอบถามดังกล่าวสอบถามนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์สุพรรณบุรี จำนวนทั้งสิ้น 100 คน

4. วิเคราะห์แบบสอบถาม โดยถ้ามีนักศึกษาเลือกประเด็นในสำนวนใดร้อยละ 70 ขึ้นไปถือว่าประเด็นนั้นเป็นประเด็นที่คนทั่วไปไม่รู้จักหรือไม่เข้าใจ

5. สรุป อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษา

จากการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามเรื่องความเข้าใจในสำนวนไทย ซึ่งมีสำนวนที่ไม่ค่อยปรากฏใช้ในปัจจุบันทั้งสิ้นจำนวน 152 สำนวน มีนักศึกษาไม่เข้าใจและไม่เคยพบสำนวนดังกล่าวจำนวนร้อยละ 70 จากนักศึกษา 100 คน โดยจำแนกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

1. ไม่เข้าใจความหมายของคำที่อยู่ในสำนวนไทย นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าใจความหมายของคำเนื่องจากเป็นคำภาษาโบราณ เป็นคำศัพท์ในวรรณคดี เป็นคำภาษาถิ่น เป็นคำที่ใช้เฉพาะกลุ่ม และอาจเป็นเพราะนักศึกษาเองไม่ได้ใช้คำศัพท์ดังกล่าวในการสื่อสาร โดยมีสำนวนที่นักศึกษาไม่เข้าใจความหมายของคำทั้งหมด 40 สำนวน ซึ่งผู้เขียนจะยกตัวอย่างบางสำนวนที่น่าสนใจดังต่อไปนี้ พร้อมอธิบายความหมายของคำตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เป็นหลัก

ขี้หมูรา ขี้หมาแห้ง

คำที่นักศึกษาไม่เข้าใจความหมาย คือคำว่า รา ซึ่งมีหลายความหมาย แต่สำหรับในสำนวนนี้หมายถึง น้อยลงหรืออ่อนลง ฉะนั้น ขี้หมูรา หมายถึง ขี้หมูที่ค่อย ๆ ลดน้อยลงหรือค่อย ๆ จางลงไป

ตักน้ำใส่กะโหลก ชะโงกดูเงา

คำที่นักศึกษาไม่เข้าใจความหมายหรือเข้าใจคลาดเคลื่อน คือคำว่า กะโหลก โดยเข้าใจว่า กะโหลก หมายถึง กระจกที่หุ้มมันสมอง แต่คำว่ากะโหลกในที่นี้หมายถึง ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าวหรือตาล หรือภาชนะที่ทำจากส่วนดังกล่าวก็เรียกว่ากะโหลกเช่นกัน

เข้าเถื่อนอย่าลืมพร้าว

คำที่นักศึกษาไม่เข้าใจความหมาย หรือคิดว่าลึกลับในความหมาย คือคำว่า เถื่อน ซึ่งเถื่อนในที่นี้มีความหมายว่า ป่า เข้าเถื่อนอย่าลืมพร้าว จึงมีความหมายตรงกับ เข้าป่าอย่าลืมพร้าว

ต่อหน้ามะพลับ ลับหลังตะโก

นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าใจคำว่า มะพลับ ที่ปรากฏในสำนวนนี้ ซึ่งในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 อธิบายคำว่า มะพลับ คือ ชื่อไม้ต้นชนิดหนึ่ง คล้ายตะโก ผลกินได้

ตะเภาเดียวกัน

คำที่นักศึกษาไม่เข้าใจความหมายในสำนวนนี้คือคำว่า ตะเภา ซึ่งมีหลายความหมาย แต่ในที่นี้หมายถึง ชื่อเรือเดินทะเลชนิดหนึ่งแบบจีน ใช้แล่นด้วยใบ, สะเภา หรือ สำเภา ก็เรียก

นกไร้ไม้ทอด

คำที่นักศึกษาไม่เข้าใจหรือสับสนความหมายในสำนวนนี้คือคำว่า โทด โดยนักศึกษาส่วนใหญ่เข้าใจว่า โทด หมายถึง ชั่วร้าย ดุร้าย แต่ในที่นี้ โทด เป็นคำโบราณ มีความหมายว่า ไร้หรือไม่มี

บ้านแตกสาแหรกขาด

นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าใจความหมายของคำว่า สาแหรก ซึ่งในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 อธิบายคำว่า สาแหรก คือ เครื่องใส่ของสำหรับหิ้วหรือหาบเป็นต้นปรกติทำด้วยหวาย มี 4 สาย ตอนบนทำเป็นหูสำหรับหิ้วหรือสอดไม้คาน ตอนล่างขัดกันเป็นสี่เหลี่ยมสำหรับวาง กระจาดเป็นต้น โดยบางตำรา (ฝ่ายวิชาการภาษาไทย, 2560 : 125) ก็ให้ความหมายโดยนัยว่า “สาแหรก หมายถึง เครื่องญาติหรือญาติที่สืบสายกันเป็นชั้น ๆ ” ฉะนั้นกล่าวได้ว่า สาแหรกในสำนวนนี้ใช้ความหมายโดยนัยที่หมายถึง เครื่องญาติ โดยเปรียบเครือญาติวงศ์ตระกูลเป็นดังสาแหรกที่มีลักษณะเป็นเส้นสายทักทอโยงใยสัมพันธ์กันอยู่

เบี้ยบายรายทาง

คำที่นักศึกษาไม่เข้าใจในสำนวนนี้คือคำว่า บ่าย ซึ่งมีความหมายว่า บ่าย ทำให้ติดเฉพาะที่ใดที่หนึ่ง หรือทออย่างหยาบ ๆ ไม่ต้องการประณีตบรรจง โดยในที่นี้ความหมายของคำว่า บ่ายในสำนวนอาจไม่ตรงตามบริบทที่จะสื่อ แต่ก็เข้าใจได้ว่า บ่าย คือการใช้สิ่งที่มีอยู่ไปไม่มาก ใช้ไปเพียงน้อยนิด

แบไต๋

คำที่นักศึกษาไม่เข้าใจคือคำว่า ไต๋ โดยในสำนวนนี้มีความหมายว่า ไฟตัวสำคัญซึ่งปิดไว้ไม่ให้คู่แข่งรู้ ซึ่งเป็นคำที่ยืมมาจากภาษาจีน ฉะนั้น แบไต๋ คือ แบหรือเปิดให้เห็นไฟตัวสำคัญ

ผีซ้าด้าพลอย

คำที่นักศึกษาไม่เข้าใจความหมาย คือคำว่า ด้า โดยในสำนวนนี้คำว่า ด้า หมายถึง ผีบ้านเรือนหรือผีบรรพบุรุษ (ไทขาว ผีดำ ว่า วิญญาณของบรรพบุรุษทางพ่อหรือวิญญาณของพ่อแม่) ฉะนั้นสำนวนผีซ้าด้าพลอย แปลได้ว่า ผีอื่น ๆ มาซ้าเติม ผีบ้านผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษของตนนั้นยังมาพลอยซ้าอีก

เส้นยาแดงผ่าแปด

นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าใจและสับสนคำว่า เส้นยาแดง และวลีที่ว่า ผ่าแปด โดย วิกิพีเดียพจนานุกรม (2560) คำว่าเส้นยาแดงนั้นหมายถึง เส้นยาสูบจีนซึ่งมีสีแดงจึงเรียกกันว่า "ยาแดง" ส่วนวลีที่ว่า "ผ่าแปด" มีที่มาจากกระบวนการทำยาแดงซึ่งผ่าให้เส้นเล็ก ผ่าครั้งแรกออกเป็นสองเส้น ครั้งที่สองสี่เส้น และครั้งที่สามแปดเส้น เส้นยาแดงจึงเล็กมาก

หัวมังกุท้ายมังกร

นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าใจความหมายของคำว่า มังกุ โดย ขุนวิจิตรมาตรา หรือ สง่า กาญจนาคพันธุ์ (2541 : 627) อธิบายว่า “คำว่า “มังกุ” พบได้ในหนังสือเก่าแปลว่า “เรือต่อชนิดหนึ่งเป็นรูปยาว กับแปลว่า ชื่อสัตว์ชนิดหนึ่ง ไม่บอกว่ารูปร่างอย่างไร สันนิษฐานตามนี้ ทำให้เข้าใจได้ว่า

เรือมังกุนั้นคงจะมีหัวเป็นรูปสัตว์” จากความดังกล่าวสรุปได้ว่า มังกู คือสัตว์ในเทพนิยายชนิดหนึ่ง เช่นเดียวกับมังกร แต่มีลักษณะที่แตกต่างจากมังกร

หากินตามชายเฟื้อย

คำที่นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าใจความหมายในสำนวนนี้คือคำว่า เฟื้อยและชายเฟื้อย ซึ่งสองคำนี้มีความหมายเหมือนกัน คือ ริมน้ำที่มีหญ้ารก ๆ หรือมีไม้ น้ำปกคลุม

อาบเหงื่อต่างน้ำ

นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าใจและสับสนในความหมายของคำว่า ต่าง โดยเข้าใจว่า ต่าง หมายถึง ต่างต่าง ไม่เหมือนกัน ซึ่งคำว่าต่างนั้นมีหลายความหมายแต่ในสำนวนนี้นั้นคำว่า ต่าง ที่เป็นคำวิเศษ แปลว่า แทน ฉะนั้นสำนวน อาบเหงื่อต่างน้ำ คือ อาบเหงื่อแทนน้ำ

เอาไม้สั้นไปรันซี่

คำที่นักศึกษาไม่เข้าใจความหมายในสำนวนนี้คือคำว่า รัน โดยคำว่า รัน เป็นคำกริยา แปลว่า ตี เช่น ปรากฏในคำสอนว่า ตีรันฟันแทง

2. ไม่เข้าใจความหมายของสำนวน นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าใจความหมายของสำนวน สาเหตุอาจเกิดจากความ ไม่เข้าใจความหมายของคำบางคำที่อยู่ในสำนวนนั้นซึ่งสืบเนื่องมาจากปัญหา ข้อที่ 1 และไม่เข้าใจสภาพเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อมของยุคสมัยและสถานที่ที่ปรากฏในสำนวน หรือไม่ทราบบริบทของคำที่นำมาเปรียบ นอกจากนั้นการที่ไม่ทราบถึงที่มาของสำนวนดังกล่าวก็อาจทำให้ไม่เข้าใจถึงความหมายได้เช่นกัน โดยนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าใจความหมายของสำนวนไทยทั้งสิ้น 52 สำนวน ซึ่งผู้เขียนจะยกตัวอย่างบางสำนวนที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

กระดั่งกาลนไฟ

กระดั่งกาลนไฟ หมายถึง ผู้หญิงที่เคยแต่งงานหรือผ่านผู้ชายมาแล้ว ย่อมรู้จักปรนนิบัติเอาใจผู้ชาย ได้ดีกว่าหญิงที่ยังไม่เคยแต่งงาน โดยในสำนวนนี้นักศึกษาอาจไม่เข้าใจว่ากระดั่งงาคืออะไร หรือเข้าใจว่ากระดั่งงาคือดอกไม้ชนิดหนึ่ง แต่ไม่ทราบว่าเมื่อนำไปลนไฟแล้วจะมีกลิ่นหอมเย้ายวนผู้ที่ได้กลิ่น เปรียบดอกไม้กระดั่งงาที่ถูกไฟซึ่งผ่านความร้อนมาแล้ว เป็นดั่งผู้หญิงที่เคยผ่านผู้ชายมาก่อนนั่นเอง

ตลาดหน้าคูก

ตลาดหน้าคูก หมายถึง ตลาดหรือร้านค้าที่ถือโอกาสขายสินค้าหรือบริการโดยโก่งราคาแพงกว่าปกติและผู้ซื้อจำเป็นต้องซื้อ เช่น ตลาดในหมู่บ้านเราเป็นตลาดหน้าคูก ฉนั้นไม่ไปซื้อของที่นั่นหรอก ไปซื้อในเมืองดีกว่า โดยนักศึกษาอาจไม่ทราบที่มาของสำนวนจึงทำให้ไม่เข้าใจความหมาย

ต่อน้ำมะพลับ ลับหลังตะโก

นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าใจความหมายของสำนวนนี้ เนื่องจากไม่ทราบความหมายของคำว่า มะพลับ ซึ่งได้ชี้แจงไว้ข้างต้นแล้ว โดยสำนวนนี้มีความหมายว่า พุดกลับกลอก ต่อน้ำพุดอย่าง ลับหลังพุดอีกอย่าง โดยขุนวิจิตรมาตรา หรือ สง่า กาญจนาคพันธุ์ (2541 : 204) อธิบายว่า “สำนวนนี้เอา

ชื่อต้นไม้อีกสองมาเทียบทางเสียงคือ “มะพลับ” เาามาเทียบกับเสียง “รับ” ส่วน “ตะโก” เอาคำ “โก” มาเทียบเท่ากับคำว่า “โกหก” ต่อหน้ามะพลับ หมายความว่า ต่อหน้าก็ “รับ” คือรับว่าเป็นอย่างนั้น อย่างนี้ ลับหลังตะโก หมายความว่า พอลับหลังก็โกหก ไม่ทำตามที่รับไว้”

ตีท้ายน้ำ

ตีท้ายน้ำ หมายถึง เข้าทำในตอนหลังหรือในระยะหลัง เช่น ตอนแรกก็คิดว่าแมนยูจะแพ้ เสียแล้ว แต่ก็สามารถตีท้ายน้ำจนกลับมาชนะลิเวอร์พูลได้ โดยสำนวนนี้สื่อได้หลายความหมายนักศึกษาไม่สามารถคาดเดาตีความได้ถูกต้องชัดเจน

ปล้ำผีลุกปลุกผีนั่ง

ปล้ำผีลุกปลุกผีนั่ง หมายถึง พยายามทำให้มีเรื่องราวเกิดขึ้นมา เช่น นักข่าวพยายามปล้ำผีลุกปลุกผีนั่ง สร้างเรื่องให้นักการเมืองต่างพรรคทะเลาะกัน โดยสำนวนนี้เกี่ยวกับพิธีกรรมที่ไม่สอดคล้องกับสังคมในสมัยปัจจุบัน นักศึกษาจึงตีความหมายของสำนวนนี้ได้ลำบาก

พอก้าวขาใกล้โรง

พอก้าวขาใกล้โรง หมายถึง ชักช้าจนทำให้เสียการ จากการสอบถามนักศึกษาบางคน พอทราบว่านักศึกษาเข้าใจความหมายของสำนวนนี้คลาดเคลื่อน โดยเข้าใจความหมายว่าเป็นการกระทำการใด ๆ ที่ไม่วางแผนเสียก่อน ประมาทไม่รอบคอบ เสี่ยงต่อความเสียหาย

ลางเนื้อชอบลางยา

ลางเนื้อชอบลางยา หมายถึง ของสิ่งเดียวกัน ถูกกับคนหนึ่ง แต่ไม่ถูกกับอีกคนหนึ่ง หรือ คนหนึ่งชอบ แต่อีกคนไม่ชอบ โดยสาเหตุที่ทำให้นักศึกษาไม่เข้าใจความหมายน่าจะเป็นคำที่ปรากฏในสำนวน เช่น คำว่า ลาง ซึ่งหมายถึง บาง เนื้อ หมายถึง ร่างกาย ร่างเนื้อ ส่วน ยา หมายถึง ยารักษาโรค ความหมายโดยรวมคือ ยาบางชนิดใช้ได้ดีกับเนื้อหนังบางคน แต่บางชนิดก็ใช้ไม่ได้ผล

น้ำร้อนปลาเป็น น้ำเย็นปลาตาย

นักศึกษาส่วนใหญ่เคยได้ยินได้พบสำนวนนี้มาก่อน แต่ไม่เข้าใจความหมายของสำนวน ซึ่งมีความหมายว่า คำพูดที่ตรงไปตรงมาแบบขวานผ่าซาก อาจไม่ถูกใจผู้ฟังแต่ไม่เป็นพิษเป็นภัย คำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานซึ่งถูกใจผู้ฟัง อาจเป็นโทษเป็นภัยได้ โดยนักศึกษาส่วนใหญ่เข้าใจความหมายคลาดเคลื่อน ซึ่งเข้าใจว่าสำนวนนี้หมายถึง การมีปัญหาที่ผ่านเข้ามาจะทำให้เรามีชีวิตอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง ส่วนชีวิตที่ไม่เคยพบกับอุปสรรคปัญหาใด ๆ เลย จะทำให้อ่อนแอ

สายป่านยาว

สายป่านยาว หมายถึง เงินทุนมาก เช่น การทำธุรกิจกับองค์กรหลายภาคส่วนจำเป็นต้องมีสายป่านยาว ซึ่งนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าใจสำนวนนี้เนื่องจากในยุคปัจจุบันไม่นิยมเล่นว่าว นักศึกษาจึงไม่ทราบถึงลักษณะของสายป่านว่าวที่ยาวกว่าตัวว่าวเป็นเท้าตัวหรือหลายเท้าตัว

เสื่อกระดาษ

เสื่อกระดาษ หมายถึง องค์กรหรือบุคคลที่ดูเหมือนมีอำนาจมาก แต่ที่จริงกลับไม่มี เปรียบเหมือนเสื่อที่เป็นรูปภาพอยู่ในแผ่นกระดาษ เช่น เขาเป็นประธานบริษัทเสื่อกระดาษ โดยสำนวนนี้มีที่มาจากวลีจีน ซึ่งไม่ค่อยปรากฏให้เห็นบ่อยนัก นักศึกษาจึงไม่ค่อยเข้าใจความหมาย

โยนกลอง

โยนกลอง หมายถึง ปิดเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนหรือพาดพิงมาถึงตน ให้เป็นหน้าที่ของคนอื่นจัดการ ปฏิเสธหรือไม่รับรู้เรื่องที่เกิดขึ้นว่า เป็นเรื่องของคนอื่น ๆ ไม่ใช่หน้าที่ของตน สำนวนนี้ ขุนวิจิตรมาตรา (อ้างถึงใน สง่า กาญจนาคพันธ์, 2541 : 463) อธิบายไว้ว่า มาจากประเพณีตีกลองร้องฎีกาก็ได้ คือเมื่อราษฎรเข้าไปตีกลองร้องฎีกาไปพิจารณา เรื่องที่เกิดพิวพันเกี่ยวข้องไปหลายฝ่ายต่างฝ่ายต่างก็ว่าเป็นที่คนนั้นคนนั้น ตนไม่เกี่ยวข้องโยนกันไปโยนกันมา เรื่องเกิดจากตีกลองร้องฎีกา จึงเลยพูดกันเป็นสำนวนว่าโยนกลอง ซึ่งประเพณีดังกล่าวเป็นประเพณีในอดีตจึงทำให้นักศึกษาไม่เข้าใจถึงความหมายของสำนวนนี้ได้ชัดเจน

3. ไม่ทราบที่มาของสำนวน นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงที่มาของสำนวนไทย สาเหตุอาจเกิดจากไม่เข้าใจสภาพสังคมที่ในยุคสมัยที่สำนวนนั้นเกิดขึ้นมา โดยสำนวนมากมายหลายสำนวนมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ทำให้ไม่เข้าใจถึงที่มาของสำนวนดังกล่าว โดยนักศึกษากลุ่มที่ไม่เข้าใจที่มาของสำนวนไทยมีทั้งสิ้น 63 สำนวน ซึ่งผู้เขียนจะยกตัวอย่างบางสำนวนที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

ขมื่นกับปูน

สำนวน ขมื่นกับปูน มีที่มาจาก ปูนแดงที่กินคู่กับหมาก ทำจากปูนขาว เมื่อผสมกับน้ำขมื่น ซึ่งมีสีเหลือง จะเกิดปฏิกิริยาทำให้ปูนขาวเปลี่ยนเป็นสีแดง คนโบราณจึงนำมาเปรียบกับคนที่ไม่ถูกกัน เจอกันเป็นทะเลาะกันว่า เหมือนขมื่นกับปูน

ขึ้นคาน

ขึ้นคาน เป็นสำนวนที่มาจากเรือ โดยเรือที่ชำรุดเสียหายก็ต้องเอาขึ้นบกมาซ่อม การนำเรือขึ้นบกต้องทำให้รับเรียกว่า คาน เรืออยู่บนคานอย่างนี้เรียกว่า “ขึ้นคาน” และนอกจากเรือที่ชำรุดแล้วเรือที่ไม่ได้งานก็ต้องนำขึ้นคานไม่ปล่องทิ้งแช่น้ำเอาไว้ การนำเรือขึ้นคานจึงกลายมาเป็นสำนวนโดยหมายถึงการเลิกจ้างอยู่โดดเดี่ยว เปรียบเหมือนผู้ที่ไร้คู่ครอง

คางเหลือง

สำนวน คางเหลือง มีที่มาจาก คนสมัยก่อนมักใช้หัวไพรซึ่งมีสีเหลือง ผนทาแก้อาการฟกช้ำ โดยเฉพาะบริเวณคางซึ่งถือเป็นจุดอันตราย คนที่ทำไพรที่คางจนคางเหลือง แสดงว่าอาการหนักมากจึงกลายเป็นสำนวนเปรียบคนที่ป่วยหรือบาดเจ็บเกือบตายว่า คางเหลือง

โคลมลอย

ที่มาของสำนวน โคมลอย คือ สมัยก่อนหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษฉบับหนึ่งชื่อพันซ์ มีรูป โคมลอยอยู่ในหน้าแรก ในหนังสือมักมีเรื่องตลกแบบฝรั่ง ซึ่งคนไทยอ่านแล้วรู้สึกว่าจะไม่เข้ากับเรื่องและไม่เห็นว่าตลก เวลาใครพูดอะไรที่ไม่เข้าเรื่อง จึงมักโดนประชดว่า โคมลอย แต่ต่อมานำมาใช้หมายถึงเรื่องที่เหลวไหล ไม่มีมูล หรือไม่เป็นความจริง

จับคำถลำแดง

สำนวน จับคำถลำแดง มีที่มาคือ เมื่อสมัยก่อนมีการเล่นอย่างหนึ่ง เรียกว่า อีคำอีแดง เป็นทึบมีลิ้นเป็นสีดากับสีแดง แล้วให้คนเลือกแทงดำหรือแดง การที่แทงดำแล้วออกแดง จึงเป็นที่มาของสำนวนนี้ โดยหมายถึงเจาะจงจะทำการใด ๆ แล้วพลาดจากที่ต้องการ กลายเป็นอีกอย่างหนึ่ง

โจ่งครึม

โจ่งครึม เป็นสำนวนที่มีที่มาจากเสียงตะโพน ที่ใช้ตีประกอบทำรำดูฉาย “รำดูฉาย” โดยการรำดูฉายเป็นการแสดงประเภทรำเดี่ยวเพื่ออวดฝีมือของตัวสำคัญในการแสดง โขน หรือละครในเรื่องหรือตอนนั้น ๆ เป็นการรำที่แสดงถึงความภาคภูมิใจเมื่อได้แต่งตัวหรือแปลงกายให้เหมือนกับตัวละครที่ต้องการจะเป็น (มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2553) ซึ่งจะได้ยินเป็นเสียง จ๊ะ โจ่ง จ๊ะ ถึง โจ่ง ถึง โดยสำนวน “โจ่งครึม” หมายถึง ทำอะไรอย่างเปิดเผยไปเกรงกลัวใคร

ซักแม่น้ำทั้งห้า

สำนวน ซักแม่น้ำทั้งห้า มีที่มาจากวรรณคดีเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์ที่ 8 คือ กัณฑ์กุมาร โดย ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร (2540 : 17) ได้อธิบายไว้อย่างละเอียดว่า

“เรื่องราวในกัณฑ์ที่ 8 เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชูชกที่ได้ไปทูลขอพระกุมารทั้งสอง จากพระเวสสันดร ชูชกนั้นฉลาดมีเล่ห์เหลี่ยมแพรวพราว ด้วยรู้ว่าการที่ตนจะไปขอลูกใครมานั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเลย แม้ผู้นั้นจะมีใจเอื้อเฟื้อปานใดก็ตาม เพราะความเป็นพ่อเป็นแม่ ต้องมีความรักในตัวลูกเป็นธรรมดา เมื่อชูชกคิดได้ดังนี้ จึงหาวิธีพูดให้พระเวสสันดรปราบปลื้มใจ โดยซักเอาแม่น้ำทั้ง 5 คือ คงคา ยมุนา อจิรวดี มหิ และสรภู ในประเทศอินเดียมาเปรียบกับน้ำพระทัยของพระองค์ที่ทรงแผ่ประโยชน์แก่มวลมนุษย์ เหมือนแม่น้ำทั้ง 5 ที่เลี้ยงชีวิตผู้คนมาไม่รู้กี่ศตวรรษแล้ว ครั้นเมื่อพระเวสสันดรได้ฟังก็ปลื้มใจจึงยอมยกลูกให้อย่างง่ายดาย”

จากเรื่องราวดังกล่าว สรุปได้ว่า สำนวน ซักแม่น้ำทั้ง 5 มาจากการที่ชูชกพูดจาทูลถามล้อมสรรเสริญยกย่องพระเวสสันดร เพื่อขอในสิ่งที่ตนปรารถนา

ตีท้ายครัว

ที่มาของสำนวน ตีท้ายครัว มาจากวัฒนธรรมการเข้าบ้านผู้อื่น ซึ่งต้องเข้าทางหน้าบ้าน โดยเฉพาะคนที่ไม่สนิทชิดเชื้อกับเจ้าของบ้าน แต่ถ้าเข้าทางหลังบ้านหรือเดินบุกรุกเข้าไปถึงในครัวโดยส่วนใหญ่มักอยู่ด้านในสุดของบ้าน แสดงว่าผู้นั้นคิดทำเรื่องไม่ดี จึงกลายเป็นสำนวนเปรียบกับการลอบเป็นชู้ภรรยาของผู้อื่น

ทองแผ่นเดียวกัน

ทองแผ่นเดียวกัน เป็นสำนวนที่คุ้นหู ยังใช้กันอยู่ในปัจจุบัน โดยมีที่มาจากสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นเรื่องของการทำหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ โดยจะจารึกลงบนแผ่นทอง สำนวนนี้จึงนำมาใช้ในความหมายว่า เป็นไม่ตรีกัน ปัจจุบันความหมายเปลี่ยนไป คือ เกี่ยวดองกันโดยการแต่งงาน

ทอดสะพาน

สำนวนทอดสะพาน มีที่มาคือ ในสมัยก่อนบ้านเมืองมีคูคลองมากมาย ซึ่งส่วนมากมักเป็นเขตหมู่บ้าน เขตละแวกบ้านใกล้ที่ไม่ห่างไกลกันนัก การไปมาถึงกันจำเป็นต้องใช้ไม้มาทอดเป็นสะพาน คำว่า “ทอดสะพาน” จึงกลายมาเป็นสำนวนโดยหมายถึง ฝ่ายหนึ่งแสดงต่ออีกฝ่ายหนึ่งให้รับรู้ว่ามีไม่ตรีจิต ต้องการติดต่อ ทำความรู้จักด้วย โดยมักใช้กับผู้หญิงที่แสดงต่อชายเป็นหลัก

ทันควัน

ทันควัน หมายถึง ทันทีทันใด ซึ่งเป็นสำนวนที่มีที่มาจากการสู้รบในสมัยโบราณ ที่เมื่อข้าศึกยิงปืนมา ทหารของฝ่ายเราก็งัวงัวเข้าปะทะทันที โดยที่ควันปืนของข้าศึกยังไม่ทันจาง

นกรู้

นกรู้ หมายถึง ผู้ที่มีไหวพริบ รู้เท่าทันเหตุการณ์หรือภัยที่กำลังจะมาถึงตัว สำหรับสำนวนนี้เป็นที่สงสัยของนักศึกษาส่วนใหญ่ว่า นกรู้นั้น คือรู้อะไร โดยสำนวนนี้มีที่มาจากการดักจับนก เนื่องจากนกป่าบางตัวฉลาด รู้ว่ามีคนมาดักจับก็หนีไปเสีย

น้ำผึ้งหยดเดียว

น้ำผึ้งหยดเดียว มีแหล่งที่มาอยู่ 2 แหล่ง โดยมาจากนิทานเหมือนกันแต่มีเนื้อหาต่างกัน โดยสรุปเนื้อเรื่องนิทานเรื่องที่ 1 ได้ว่า “มีคนหาน้ำผึ้งเข้าไปขายในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง เผลอนำน้ำผึ้งหยดลงบนพื้น ต่อมาได้มีแมลงมาดูดกินน้ำผึ้ง เมื่อจิ้งจกเห็น ก็เข้ามากินแมลงตัวนั้น ในขณะที่จิ้งจกกำลังกินแมลง ก็มีแมวตัวหนึ่งกระโดดลงมาจับจิ้งจก และได้มีหมาที่อยู่อีกบ้านเห็นแมวก็กัดแมว เมื่อเจ้าของแมวเห็นหมามากัดแมวของตนจึงตีหมา ทำให้เจ้าของหมาไม่พอใจ และได้ทะเลาะวิวาทกัน เมื่อญาติทั้งสองฝ่ายรู้เหตุการณ์จึงเข้ามาช่วยเหลือฝ่ายของตนเอง จนเกิดความเสียหายครั้งยิ่งใหญ่”

ส่วนนิทานอีกเรื่องเล่าว่า (พิमान ปัญญาดี, 2557)

“มีนายพรานคนหนึ่งกับหมาของเขา ได้ไปพบถ้ำแห่งหนึ่งบนเทือกเขาในทะเลทราย ในถ้ำนั้นมีโพรงที่เต็มไปด้วยน้ำผึ้งที่สวยใสหอมหวานเขาเอาขวดน้ำบรรจุ

น้ำผึ้งลงไปจนเต็ม แล้วก็เดินลงจากเขา ณ แผ่นดินที่เขาเดินทางไปในนั้น ไม่ใช่บ้านเกิดเมืองนอนของเขาเมื่อเขามาถึงตัวเมือง เขาเห็นร้านขายน้ำมัน จึงเดินเข้าไปเพื่อไปเสนอขายน้ำผึ้ง หรือไม่ว่าอาจจะขอแลกน้ำมันมาบ้าง คนขายน้ำมันรู้สึกสนใจในข้อเสนอขณะที่คนขายน้ำมันกำลังชิมน้ำผึ้งอยู่นั้น น้ำผึ้งหยดหนึ่งก็หยดลงบนพื้นแมลงวันก็บินไปตอมน้ำผึ้งกันเต็มไปหมด นกเห็นเข้าก็บินเข้ามาจิกกินแมลง แมวของคนขายน้ำมันเห็นนกบินเข้ามา ก็กระโจนตะปบนกตาย สุนัขของนายพรานเห็นแมวก็กะโจนจับแมวตายคนขายน้ำมันเห็นสุนัขฆ่าแมวของตัวเองตายก็โกรธจัด ตะสุนัขของนายพรานเข้าไปเต็มแรงจนสุนัขตายนายพรานจึงชักมีดออกมาแทงเข้าไปที่อกคนขายน้ำมันผู้คนที่อยู่นอกบ้านก็กรูกันเข้ามาล้อมนายพรานถึงตายข่าวการฆาตกรรมนี้แพร่ไปถึงดินแดนบ้านเกิดเมืองนอนของนายพราน จึงส่งคนมาฆ่าชาวเมืองที่ฆ่านายพรานนั้นไปหลายคนพระราชอาชญาของเมืองนี้ทราบข่าวเรื่องการข้ามแดนมาฆ่าประชาชนของตน ก็รวบรวมกำลังทหารไปรบกับดินแดนบ้านเกิดของนายพรานนั้น เพื่อเป็นการตอบโต้สงครามระหว่างสองดินแดนได้ยึดเอื้อมาเป็นเวลาหลายปีนับแต่นั้นมา ประเทศเพื่อนบ้านสองประเทศนี้ต้องมารบราฆ่าฟันกันเพียงเพราะน้ำผึ้งหยด”

จากที่มาของสำนวน น้ำผึ้งหยดเดียวทั้งสองแหล่ง สรุปได้ว่า น้ำผึ้งหยดเดียวนั้นเป็นสาเหตุเพียงเล็ก ๆ ที่ทำให้เกิดเรื่องราวใหญ่โตสร้างความสูญเสียให้กับผู้คนเป็นจำนวนมาก

ไปไหนมา สามวาสองศอก

ที่มาของสำนวน ไปไหนมาสามวาสองศอก คือ มีเรื่องเล่าว่า มีคนแจวเรือผ่านมา แล้วคนที่อยู่บนฝั่งเห็นก็ทักทตามประสาคนรู้จักกันว่า ไปไหนมา แต่คนที่แจวเรือได้ยืมว่า เรือยาวกว่า เลยตอบไปว่า สามวาสองศอก จึงเป็นที่มาของสำนวนนี้ ซึ่งมีความหมายว่า ถ้ามไปอย่างหนึ่งตอบกลับมาอย่างหนึ่งที่ไม่ใช่เรื่องเดียวกัน

ผู้ชายพายเรือ

สำนวน ผู้ชายพายเรือ มาจากคำว่า ผู้ชายรายเรือ ซึ่งขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธ์, 2541 : 368) ได้อธิบายคำว่า “รายเรือ” ไว้อย่างละเอียด โดยผู้เขียนสรุปได้ว่า “รายเรือ” หมายถึงคนแปลกหน้า เพราะคำว่า “เรือ” ก็หมายถึง แยกเรือ ที่ยังใช้กันในปัจจุบัน ส่วน “ราย” หมายถึง คน เช่น รายนั่น รายนี่ ฉะนั้น แยกเรือ จึงหมายถึง รายที่เป็นคนแปลกหน้า ผู้ชายรายเรือหรือที่เพี้ยนเสียงมาเป็น ผู้ชายพายเรือ จึงหมายถึง ผู้ชายแปลกหน้าทั่ว ๆ ไปที่ไม่ได้รู้จักสนิทสนมกัน

ผู้หญิงยิงเรือ

สำนวน ผู้หญิงยิงเรือ มาจากคำว่า ผู้หญิงยิงเรือ ซึ่งคำว่า “ยิง” มาจากคำภาษาจีนคือคำว่า “หลิง” แปลว่า ตุหรือเล็ก (กัจจมาโนชญ์ วิจารณ์ทรัพย์, ม.ป.ป.) ฉะนั้นถ้าแปลความหมายตามศัพท์ ผู้หญิงยิงเรือ จึงหมายถึง ผู้หญิงตุเรือ ซึ่งเรือเปรียบเสมือนบ้านเรือนที่อยู่อาศัยดังสำนวนที่ว่า ลงเรือเดียวกัน

หมายถึง อยู่รวมเรือนเดียวกันหรือกระทำการใด ๆ ร่วมกัน ฉะนั้นจึงแปลได้อีกชั้นหนึ่งว่า ผู้หญิงดูเรือคือ ผู้หญิงที่ดูแลบ้านเรือน ซึ่งทั่วไปแล้วในสมัยก่อนผู้หญิงส่วนใหญ่มักอยู่เย้าเฝ้าเรือนดูแลความเรื่องต่าง ๆ ในบ้าน ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า สำนวน ผู้หญิงยิงเรือ หมายถึง ผู้หญิงทั่วไปที่เป็นแม่บ้านแม่เรือน

พูดเป็นต๋อยหอย

สำนวน พูดเป็นต๋อยหอย เป็นการเปรียบเทียบการพูดเป็นเหมือนกับการต๋อยหอยนางรมคือหอยนางรมเป็นหอยจับอยู่ตามก้อนหิน เวลาจะเอาตัวหอยต้องต๋อยออกจากก้อนหิน การต๋อยต้องต๋อยเรื่อยไปไม่หยุดมือ เสียงดังอยู่เรื่อย ๆ ตลอดเวลา

พูดอย่างมะนาวไม่มีน้ำ

สำนวน พูดอย่างมะนาวไม่มีน้ำ เป็นการเปรียบเทียบกับผู้ที่พูดจาไม่ไพเราะ พูดจาห้วน ๆ น้ำเสียงแข็งกระด้างแบบไร้ทางเสียง เหมือนดั่งกับมะนาวในหน้าแล้งที่ทั้งลูกเล็กและแห้งเหี่ยว จะบีบจะเค้นเอาน้ำมาทำยากก็ยากยิ่ง ที่จริงได้น้ำจากเปลือกมากกว่าเสียอีก แทนที่จะได้รสเปรี้ยวก็กลายเป็นขม

วัดรอยเท้า

สำนวน วัดลอยเท้า มีที่มาจากวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ตอนที่ควายซื้อทรพีโกรธแค้นพ่อที่ฆ่าลูกตัวผู้ทุกตัว จึงคอยตามวัดรอยตีนพ่อ เมื่อเห็นว่ารอยตีนของตนโตพอจะสู้กับพ่อได้แล้ว จึงทำชีวิตและฆ่าพ่อของตนตาย

เป็นกอบเป็นกำ, เสียกำซ้ำกอบ, เสียกำได้กอบ

เป็นกอบเป็นกำ, เสียกำซ้ำกอบ, เสียกำได้กอบ เป็นสำนวนที่คนส่วนใหญ่เข้าใจความหมายทั้งความหมายของคำและความหมายของสำนวน แต่น้อยคนจะทราบที่มาที่แท้จริงของคำว่า “กำ” กับ “กอบ” ที่ปรากฏในสำนวนนี้ ซึ่งสองคำนี้มีที่มาจากการตวงข้าวในสมัยก่อน โดยกำหนดเป็นมาตราตวงข้าวดังนี้

150 เมล็ดข้าว	=	1 หยิบมือ
4 หยิบมือ	=	1 กำมือ
4 กำมือ	=	1 ฟายมือ (ฟายมือ คือ เต็มอุ้งมือ)
2 ฟายมือ	=	1 กอบ
4 กอบ	=	1 ทะนาน
24 ทะนาน	=	1 สัด (สัด คือ ภาชนะคล้ายกระบุง)
80 สัด	=	1 เกวียน

จากมาตราดังกล่าว กำ หมายถึง หนึ่งกำมือ หรือเท่ากับสี่หยิบมือ ส่วนกอบนั้นมากกว่ากำ โดยหนึ่งกอบจะเท่ากับแปดกำ ซึ่งการทราบถึงความหมายของคำที่ชัดเจนจะทำให้เข้าใจสำนวนนั้น ๆ ได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

หนอนหนังสือ

หนอนหนังสือ เป็นสำนวนที่มาจากคำภาษาอังกฤษ คือคำว่า บุ๊กเวิร์ม (bookworm) ซึ่งเป็นชื่อเรียกแมลงชนิดหนึ่งที่ชอบกัดกินหนังสือเป็นอาหาร ซึ่งมีความหมายแฝงโดยหมายถึง คนที่ชอบอ่านหนังสือหรือใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับหนังสือ

4. ไม่เคยพบสำนวนนี้มาก่อน บางสำนวนนักศึกษาเข้าใจถึงความหมายของคำที่ปรากฏในสำนวนและเข้าใจความหมายของสำนวน หรืออาจจะเข้าใจถึงที่มาของสำนวน โดยการตีความจากความหมายของคำและบริบทต่าง ๆ ด้วยตนเอง แต่ไม่เคยพบเห็นได้ยินสำนวนเหล่านั้นมาก่อน แต่บางสำนวนที่นักศึกษาไม่เคยพบเห็นหรือได้ยินมาก่อนนั้น ส่วนมากก็ไม่เข้าใจถึงความหมายของคำ ความหมายของสำนวน หรือที่มาของสำนวนเลย โดยสำนวนดังกล่าวนี้มีทั้งสิ้น 60 สำนวน ซึ่งผู้เขียนจะยกตัวอย่างบางสำนวนที่น่าสนใจดังนี้

ลึนกระดาศทราย น้ำลายเซลแล็ก

ลึนกระดาศทราย น้ำลายเซลแล็ก หมายถึง ประจบสอพลอ เช่น เขาคนนั้นลึนกระดาศทราย น้ำลายเซลแล็ก เขาจึงเป็นคนโปรดของหัวหน้า

คลุกคลีตีโมง

คลุกคลีตีโมง หมายถึง มั่วสุมหรืออยู่พัวพันใกล้ชิดตลอดเวลา โดยคำว่า ตีโมง หมายถึง ตีฆ้อง สมัยก่อนการละเล่นของไทยที่เล่นกันเป็นวง มักมีประเภทฆ้องกับกลองเป็นหลัก คำว่า ตีโมง จึงกลายเป็นคำสร้อยในคำว่าคลุกคลี เป็น คลุกคลีตีโมง

ถนึมสร้อย

ถนึมสร้อย หมายถึง ถนอมตัวกลัวจะชอกช้ำ ทำงานหนักไม่ได้ หนักไม่เอาเบาไม่สู้ สำนวนนี้ใช้ในเชิงประชดประชัน เปรียบคนที่ไม่สู้งานหนักเป็นดั่งกับถนึมสร้อยคือเครื่องประดับที่เป็นสายไขงานหนักไม่ได้ต้องเก็บรักษาเป็นอย่างดี

ทำนาอย่าเสียไร่ เลี้ยงไก่อย่าเสียรัง

ทำนาอย่าเสียไร่ เลี้ยงไก่อย่าเสียรัง หมายถึง อย่าเกียจคร้านปล่อยเวลาให้เสียเปล่า ควรคิดทำอย่างอื่นให้ออกดอกออกผลด้วย โดยเป็นการเปรียบเปรยถึงการทำนาในยุคก่อนเมื่อหมดฤดูทำนาแล้ว ก็ให้ทำไร่ จะได้ใช้ประโยชน์ในที่ดินให้คุ้มค่า ส่วนการเลี้ยงไก่นั้นก็ทำนองเดียวกันคือเมื่อเลี้ยงไก่แล้ว ก็ควรจะทำรังให้ไก่ออกไข่ด้วย ให้ไก่อยู่เป็นที่ เป็นทางพอไก่ออกไข่จะได้มีที่เก็บนำไปขายได้ ดีกว่าปล่อยให้ไก่ออกไข่ไปทั่ว

ทำนาอ่อมกล้า ทำปลาอ่อมเกลือ

ทำนาอ่อมกล้า ทำปลาอ่อมเกลือ หมายถึง จะลงมือทำอะไรอย่าตระหนี่ถี่เหนียว ในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ กลัวหมดกลัวเปลือง จะทำให้งานขาดตกบกพร่อง ไม่สมบูรณ์ โดยเปรียบกับการทำนาถ้ากลัวเปลืองต้นกล้าที่จะปักดำในนาข้าว สุดท้ายก็ยอมได้ข้าวน้อยไปด้วย การทำปลาก็เช่นกัน

การใส่เกลือเป็นการถนอมอาหารอย่างหนึ่ง ถ้าใส่เกลือน้อย กลัวเปลือกเกลือก็อาจทำให้ปลาเน่าเสียได้ในภายหลัง

เบี้ยต่อไส้

เบี้ยต่อไส้ หมายถึง เงินที่หามาได้แค่พอใช้จ่ายไปชั่วระยะหนึ่ง โดยคนสมัยก่อนใช้เบี้ย ซึ่งเป็นหอยชนิดหนึ่งซื้อขายสินค้า ส่วนไส้ในที่นี้หมายถึงชีวิตความเป็นอยู่ที่ต้องกินอาหารเปรียบเสมือนไส้ที่ต้องได้รับอาหารเช่นกัน

ผงเข้าตาตัวเอง

ผงเข้าตาตัวเอง หมายถึง ปัญหาคนอื่นช่วยแก้ไขได้แต่ปัญหาของตัวเองกลับแก้ไม่ได้ โดยสำนวนนี้มักใช้กับคนที่มีความคิดดี มีความรู้เฉลียวฉลาด สามารถแก้ปัญหาให้กับคนอื่นได้สำเร็จ ลุ่่วง แต่ตนเองกลับไม่มีปัญญาแก้ไขปัญหของตนได้

ไม้งามกระรอกเจาะ

ไม้งามกระรอกเจาะ หมายถึง ผู้หญิงสวยมักไม่บริสุทธิ์ เปรียบดั่งไม้ที่สวยงาม ไม่มีผู้พัง ไม่มีแผล มักถูกกระรอกเจาะเพื่อทำรังอยู่อาศัย

ลากหนามจุกช่อง

ลากหนามจุกช่อง หมายถึง การยกเรื่องราวต่าง ๆ มาอ้าง เพื่อป้องกันตัว โดยสำนวนนี้เปรียบกับการกระทำของคนสมัยก่อนที่รู้บ้านใครมีช่องลอด เจ้าของบ้านก็จะนำพวงหนามไปวางขวางหรืออุดช่องนั้นไว้เพื่อกันขโมยหรือสัตว์ร้ายต่าง ๆ

ล้างมือในอ่างทองคำ

ล้างมือในอ่างทองคำ เป็นสำนวนที่มาจากจีน โดยความหมายดั้งเดิม หมายถึง การวางมือจากกิจการอาชีพที่ไม่ดี เลิกทำในสิ่งที่ไม่ดี แต่ปัจจุบัน หมายถึง การประกาศให้ทุกคนรู้ว่าจะยุติการกระทำที่ค่อนข้างสำคัญหรือจะวางมือจากอาชีพหรือกิจการที่ทำมายาวนาน

หญ้าปากคอก

หญ้าปากคอก หมายถึง สะดวก ง่าย ไม่มีอะไรยุ่งยาก โดยสำนวนนี้เปรียบถึงการกินหญ้าของวัวหรือม้าซึ่งอยู่ในคอกหรือบริเวณคอก การที่มีหญ้าอยู่ปากคอกถือเป็นเรื่องสะดวกสบายสำหรับคนเลี้ยง เพราะไม่ต้องพาวัวหรือม้าออกไปหาหญ้ากินที่อื่น

หัวล้านนอกครู

หัวล้านนอกครู หมายถึง คนที่ปฏิบัติตัวผิดแผกไปจากคำสั่งสอนของครูบาอาจารย์หรือแบบแผนที่นิยมปฏิบัติกันมา โดยสำนวนนี้มาจากเรื่องเล่าที่ว่า ชายคนหนึ่งขอให้ครูของตนเองช่วยให้ตนหายหัวล้าน ครูจึงพาศิษย์ไปที่สระน้ำแล้วบอกว่าให้ดำลงไป 3 ครั้ง ผมจะขึ้น เมื่อดำลงไปครั้งที่ 1 ผมงอกขึ้นเล็กน้อย ดำครั้งที่ 2 ผมงอกขึ้นมาอีก ครั้งที่ 3 ผมงอกเต็มหัวที่ล้าน ลูกศิษย์เห็นว่าเป็นสระน้ำ

ศักดิ์สิทธิ์และต้องการให้ผมตกมาก ๆ จึงด่าลงไปอีกเป็นครั้งที่ 4 พอโพลหัวขึ้นมาหัวเลยล้านเหมือนอย่างเดิม ทั้งนี้เพราะทำนอกเหนือคำสั่งของครู

อภิปรายผล

จากการศึกษาความเข้าใจในสำนวนไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์สุพรรณบุรี ซึ่งจำแนกออกเป็น 4 ประเด็น คือ ความเข้าใจในความหมายของคำในสำนวน ความเข้าใจในความหมายของสำนวน ความเข้าใจถึงที่มาของสำนวน และเคยได้ยินหรือพบเห็นสำนวนนี้หรือไม่ พบว่า นักศึกษามากกว่าร้อยละ 70 ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ไม่เข้าใจความหมายของคำในสำนวน 40 สำนวน ไม่เข้าใจในความหมายของสำนวน 52 สำนวน ไม่เข้าใจถึงที่มาของสำนวน 63 สำนวน และไม่เคยได้ยินหรือพบเห็นสำนวนนี้มาก่อน 60 สำนวน

จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นความไม่เข้าใจในสำนวนไทยของคนทั่วไปในยุคสมัยปัจจุบัน โดยในที่นี้เป็นการศึกษาความเข้าใจของนักศึกษาซึ่งถือเป็นปัญญาชน เป็นตัวแทนของผู้คนทั่วไปที่มีความรู้ ฉะนั้นมีสำนวนมากมายหลายสำนวนที่คนทั่วไปยังไม่เข้าใจความหมายของคำในสำนวน เนื่องจากเป็นคำภาษาโบราณ เป็นคำศัพท์ในวรรณคดี เป็นคำภาษาถิ่น เป็นคำที่ใช้เฉพาะกลุ่ม หรืออาจเป็นเพราะนักศึกษาเองไม่ได้ใช้คำศัพท์ดังกล่าวในการสื่อสาร และนอกจากนั้นก็ยังไม่เข้าใจในความหมายของสำนวน สาเหตุเพราะไม่เข้าใจความหมายของคำบางคำที่อยู่ในสำนวนนั้นและไม่เข้าใจสภาพเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อมของยุคสมัยและสถานที่ที่ปรากฏในสำนวน หรือไม่ทราบบริบทของคำที่นำมาเปรียบ และส่วนใหญ่ไม่เข้าใจที่มาของสำนวนซึ่งที่มานี้เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งสำหรับความเข้าใจความหมายของสำนวนได้ชัดเจน และยังนำไปสู่การใช้สำนวนที่ถูกต้อง ซึ่งสาเหตุที่คนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจถึงที่มาของสำนวนก็คือไม่เข้าใจสภาพสังคมที่ในยุคสมัยที่สำนวนนั้นเกิดขึ้นมา โดยสำนวนมากมายหลายสำนวนมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ และยังมีอีกหลายสำนวนที่คนส่วนใหญ่ไม่เคยได้ยินหรือพบเห็นมาก่อน แต่อาจเข้าใจถึงความหมายของคำ ความหมายของสำนวน หรือที่มาของสำนวน โดยการตีความจากความหมายของคำและบริบทต่าง ๆ ด้วยตนเอง แต่ไม่เคยพบเห็นได้ยินสำนวนเหล่านั้นมาก่อน แต่ก็มีหลายสำนวนที่ไม่เคยพบเห็นหรือได้ยินมาก่อนและก็ไม่เข้าใจถึงความหมายของคำ ความหมายของสำนวน หรือที่มาของสำนวนเลย สาเหตุหลักเกิดจากในยุคปัจจุบันไม่มีการใช้สำนวนเหล่านั้นในการสื่อสาร เพราะความหมายของคำในสำนวนไม่เข้ากับบริบทของสังคมในปัจจุบัน แต่สิ่งสำคัญยิ่งคือคำและความหมายดังกล่าวเหล่านั้นคือสมบัติอันล้ำค่าต่อการเรียนรู้สภาพสังคมในสมัยก่อน เพราะสำนวนทุกสำนวนล้วนมีที่มา มีสิ่งที่สะท้อนถึงสภาพสังคมในอดีต โดยคำหรือสำนวนดังกล่าวคือภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดองค์ความรู้และความภาคภูมิใจอันเป็นสมบัติล้ำค่าที่สำคัญของชาติ ฉะนั้นผู้เขียนจึงเห็นควรให้ทุกคนร่วมกันอนุรักษ์ และเผยแพร่ในสำนวนที่กำลังจะลบลือนสูญหายไปจากสังคมไทย เพื่อให้สมบัติดังกล่าวอยู่กับชาติและมนุษยชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบด้านวัฒนธรรมทั้งภาครัฐและเอกชนควรควรปลูกฝังและถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียน นักศึกษา เยาวชน และบุคคลทั่วไปได้เห็นถึงความสำคัญของสำนวนไทย ซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่ายิ่งทางด้านกลวิธีการใช้ภาษาไทย

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้สอนในรายวิชาภาษาไทยหรือรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยควรถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับสำนวนไทยที่คนส่วนใหญ่ไม่รับรู้และไม่เข้าใจถึงสำนวนไทยดังกล่าว

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษารูปแบบการใช้สำนวนไทยเพื่อการสื่อสารในแต่ละยุคสมัย

3.2 ควรศึกษาวิจัยการพัฒนาแบบฝึกทักษะการใช้สำนวนไทยเพื่อยกระดับความเข้าใจในการสื่อสาร

เอกสารอ้างอิง

ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2525). *สำนวนไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุทธิสารการพิมพ์.

ฝ่ายวิชาการภาษาไทย. (2560). *สุภาพิต คำพังเพย และสำนวนไทย ฉบับมินิ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3).

กรุงเทพมหานคร: ซีเอสแอนด์เคบุ๊คส์.

พิมาน ปัญญาดี. (2557). *น้ำผึ้งหยดเดียว*. เรียกใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2561 จาก <https://www.facebook.com/PimahnPanyadee/photos>.

มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2553). *ระบำ รำ ฟ้อน ละคร*. เรียกใช้เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2561 จาก <http://www.human.nu.ac.th/newculture/article.php?id=17>.

ราชบัณฑิตยสถาน. (ม.ป.ป.). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. เรียกใช้เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2561 จาก <http://www.royin.go.th/dictionary>.

วรวรรณ คงมานุสรณ์. (2545). *รู้ถ้วนสำนวนไทย*. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

วิกิพีเดียพจนานุกรม. (2560). *เส้นยาแดงผ่าแปด*. เรียกใช้เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2561 จาก <https://th.wiktionary.org/wiki>.

สง่า กาญจนาคพันธ์. (2541). *สำนวนไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ส. เอเชียเพรส (1989).